

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

סמני שיח בעברית המדוברת - 25405

תאריך עדכון אחרון 08-04-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר לאון שור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: shor.leon@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

"לא" - שאינו מביע התנגדות ("לא, אתה צודק מאה אחוז!"), "בוא" - שאינו מבקש להתקרב ("בוא, זה לא נכון!"), "אתה לא מבין" - שאינו מאשים את הנמען בחוסר הבנה ("אתה לא מבין איזה התרגשות זה!"). ביטויים כאלה מעוררים עניין רב בקרב חוקרי השיח הדבור בעשורים האחרונים. בחינה מדוקדקת של תפקודם בשיח הדבור מגלה כי ביטויים אלה מאפשרים לדוברים לאותת באופן מינימלי על תהליכים מנטאליים של עצמם, על קשרים טקסטואליים בין יחידות השיח השונות ועל עמדות בין-אישיות בהקשר נתון של שיח. כיוון שהמשמעות השיחית של ביטויים אלה איננה לרוב משמעותם המקורית, שאלה מעניינת בהקשר זה היא מה מאפשר לביטויים מסוימים לפתח משמעויות כאלה. נוסף על כך, בהיותה חברה גלובלית ורב-לשונית, החברה הישראלית נתונה להשפעות חיצוניות בתחומים רבים ומגוונים, ובהם גם בשימושי הלשון. השפעה זו משתקפת, בין השאר, בשאילה של סמני שיח משפות אחרות, כגון נו, אוקיי, יענו. בהקשר זה עולות השאלות האלה: האם השימוש בביטוי השאול משקף את שימושו המקורי בשפה שממנה נשאל? או לחלופין, האם הוא תוצאה של התפתחות עצמאית בהקשר השיח בעברית לאחר שנשאל? לצד סמני השיח המילוליים יידונו בקורס גם היבטים מולטי-מודאליים הרלוונטיים לשימוש בהם, כגון אינטונציה, מחוות ידיים, תנועות ראש והבעות פנים.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. להבין את הסוגיות הרלוונטיות בחקר סמני שיח
2. להתמצא בגישות שונות לחקר סמני שיח
3. לזהות ולנתח סמני שיח בסוגות שיח שונות

דרישות נוכחות (%) :

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. שיח וסמני שיח
2. הגדרות ומיונים של סמני שיח
3. התהוות סמני שיח
4. היבטים מולטי-מודאליים של סמני שיח
5. סמני שיח על התפר - בין כתב לדיבור, בין שפה לשפה, בין רפלקס גופני לסימן תקשורתי
6. דיון בסמני שיח נבחרים שמוצאם בקטגוריות מגוונות (שמות תואר ותארי פועל, פסוקיות עם פעלי תפיסה, ביטויים דאיקטיים, מילות שלילה, מילות נימוס, יסודות שאולים, יסודות קוליים לא-מילוליים, יסודות גופניים)

חומר חובה לקריאה:

- ברדנשטיין, ר', שור, ל' וענבר, א' (תש"ף). הצירוף "זהו" בעברית המדוברת. בלשנות עברית, 74, 27-56.
- לבנת, ז' (תשס"ט). סמני השיח בעברית של ימינו - מבט סינכרוני ודיאכרוני. בתוך א' כהן (עורך), 250 שנות עברית חדשה (עמ' 211-227). הוצאת האקדמיה ללשון העברית.
- לבנת, ז' (תשע"ב). "עכשיו" כסמן שיח: סגמנטציה והבלטת ערך. חלקת לשון, 44-43, 366-346.
- משלר, י' (תשע"ח). מפסוקית ראשית לסמן שיח פרוטוטיפי: התבנית (אני) לא יודע/ת ממבט טיפולוגי פרגמטי. לשוננו, פ (א-ב), 166-137.
- ענבר, א' (2023). על הרמת האצבע המורה בשיח העברי. דברי החוג הישראלי לבלשנות, 23, 47-61.
- קורול, א' ושור, ל' (בדפוס). רב־תפקודיות של הערכה חיובית: "יפה" בשיח עברי דבור. לשוננו.
- שור, ל' (תשע"ט). "לא, אתה צודק במאה אחוז" - שימושים פרוצדוראליים של מילת השלילה "לא", בלשנות עברית, 73, 155-133.
- שור ל' וענבר, א' (2023). מילות השלילה "לא" ו"אין" כמיליות קריאה מעצימות בעברית החדשה. לשוננו 85, 229-210.
- Auer, P. and Maschler, Y. 2016. The family of NU and NÅ across the languages of Europe and beyond: Structure, function, and history. In: A. Peter and Y. Maschler (eds.), NU / NÅ: A Family of Discourse Markers across the Languages of Europe and Beyond. Berlin: Walter de Gruyter, pp. 1-47.
- Bazzanella, C. (2006). Discourse markers in Italian: Towards a 'compositional' meaning. In: Kerstin Fischer (ed.), Approaches to Discourse Particles. Elsevier: North Holland, pp.449-464.
- Ben-Moshe, YM. (2023). Hebrew stance-taking gasps: From bodily response to social communicative resource. Language & Communication 90, 14-32.
- Ben-Moshe, YM. & Maschler, M. (2024). Hebrew clicks: From the periphery of language to the heart of grammar. Journal of Pragmatics 229, 19-39.
- Bolden, G. B. (2015). Discourse markers. In K. Tracy (Ed.), The International Encyclopedia of Language and Social Interaction. John Wiley & Sons, Inc.
- Fedriani, C. (2019). A pragmatic reversal: Italian per favore 'please' and its variants between politeness and impoliteness. Journal of Pragmatics 142: 233-244.
- Fraser, B. (2009). An account of discourse markers. International Review of Pragmatics 1, 1- 28.
- Fleischman, S. and Yaguello, M. (2004). Discourse markers in comparative perspective: a contribution to cross-language pragmatics. In: C. L. Moder and A. Martinovic-Zic (eds.), Discourse across Languages and Cultures. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, pp. 129-47.
- Heritage, J. (2018). Turn-initial particles in English: The cases of oh and well. In: J. Heritage and M.-L. Sorjonen (eds.), Between Turn and Sequence: Turn-initial Particles across Languages. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, pp. 155-190.
- Inbar, A. & Shor, L. (2019). Covert negation in Israeli Hebrew: Evidence from co-speech gestures? Journal of Pragmatics 143: 85-95.
- Inbar, A. (2023). The Raised Index Finger gesture in Hebrew multimodal interaction. Gesture 21(2/3): 264-295.

Kamunen, A. (2018). Open Hand Prone as a resource in multimodal claims to interruption. *Gesture* 17(2): 291–321.

חומר לקריאה נוספת:

מרכיבי הציון הסופי :

מצגת / הצגת פוסטר / הרצאה / סמינר / פרוסמינר / הצעת מחקר 70 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
30 %

מידע נוסף / הערות: